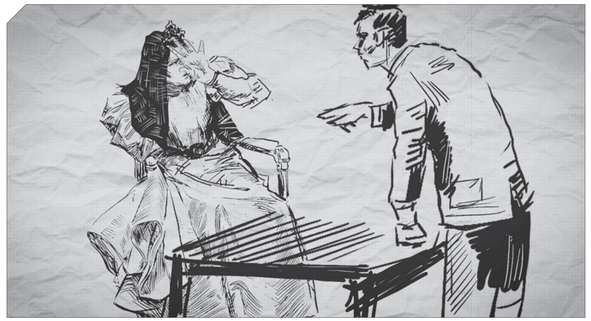

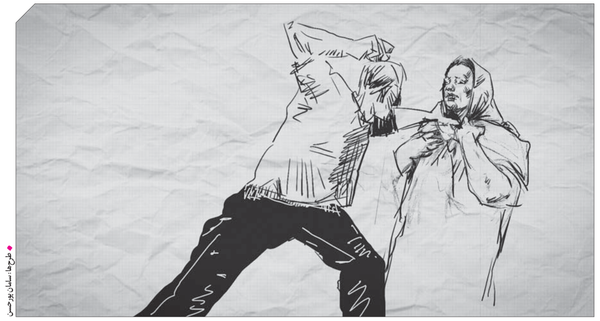

طرح‌ها: سامان پورحسن

تأمین امنیت زنان با اما و اگرهای بسیار

پرونده «شرق» از فراز و فرودهای ۱۲ ساله لایحه تأمین امنیت زنان؛ از پیشنهاد آن در سال ۹۰ تا تصویب کلیاتش در سال ۱۴۰۲

مریم لطفی

همسرآزاری و کودک‌آزاری در صدر خشـــونت‌های خانگی است. این خبری است که معمولا هر سال اعلام می‌شود و فقط شنیده می‌شود و بعد طی قانونی نانوشته فراموش می‌شود. فقط شـــنیده می‌شود و از آن پیشگیری نمی‌شود چون خلأهای قانونی و البته مشکلات فرهنگی برای مقابله با این معضل‌های اجتماعی کم نیســـت. امســـال اما بعد از یک ماراتن ۱۲ ساله که البته اصلا هم نفس‌گیر نبوده است، کلیات لایحه تأمین امنیت زنان در مجلس شورای اسلامی تصویب شد. ایرادات وارد‌شده به آن از سوی برخی مجلسی‌ها کم نبود، چندان تازه هم نبود، اما با تمام این تفاسیر، همین را هم می‌شود به فال نیک گرفت و یک گام رو به جلو برشمرد.

۱۲ شـــهریور ۱۴۰۰ محمد علیکو، رئیس اورژانس اجتماعـــی، خبر داده بود که ایجادشـــده در لایحه، ضرورت بحث‌های کارشناسی دنباله‌دار و ارجاع چندباره آن بهمنشیر سر بریده است. او می‌گوید زنش چند ماه که نه، چند روز بعد از عقدشان

قتل‌های دنباله‌دار ناموسی (عکس مونا حیدری)

در ماه‌های بی‌توجهـــی مجلس و تغییر دولت، قتل‌های ناموســـی دیگری رخ داد. قتل «مونا (غزل) حیدری»، دختر ۱۷ ساله اهوازی در ۲۰ بهمن ۱۴۰۰ به دست شوهرش یک زنکاره، دهندرته‌ترین وقایع سال ۱۴۰۰ بود. تصویر سجاد حیدری درحالی‌که سر بریده همســـرش مونا حیدری را در دست داشت، ضربه سنگینی به جامعه وارد کرد و دوباره حیای ما بدنشان را هدف قرار گرفت. به جمع قانون حمایتی کاملـــی درباره زنان وجود ندارد. یقین قتل مونا، «عاطفه بروایه» رهگذر اجتماعی، گفته بود که براساس تحقیقات صورت‌گرفته در دو سال گذشته، دست‌کم ۶۰ زن در خوزستان به دلایل «ناموسی» به قتل رسیده‌اند و تاکنون یک نفر هم مجازات نشده و حتی خانواده‌ها از قاتلان شکایتی نکرده‌اند.

همان اتفاقی که درباره قتل مونا حیدری هم رخ داد. اولیای دم مونا از قتل دختران اعلام گذشت کردند و سجاد حیدری از نظر جنبه عمومی جرم تنها به تحمل حبس‌های ۱۰ تـــا ۱۵ سالـــه محکوم می‌شـــود. دختری که قربانی کودک‌ســـربی هم بود و در ۱۲ سالگی با دریافت گواهی رشـــد از داداش و به اجبار به عقد پســـرعمویش درآمد و یک فرزند نیز حاصل این ازدواج بود. در بی قتل مونا حیدری دوباره زمزمه‌های مربوط به لایحه تأمین امنیت زنان بر ســـر زبان‌ها افتاد. بســـیاری از کنشـــگران اجتماعی و فعالان حقوق زنان یادآور شدند که به سرانجام نرسیدن این لایحه به چنین عمر شد. از ۱۴۰۱ زندگی دختر جوانی به نام معصومه صلیحوی، با بنی غرق در خون و پیچیده در پتویی قرمز در نور کم‌جان چراغ خیابانی در اهواز ته کشـــید. دختری که به گفتـــه همحلی‌هایش بدرش نداشـــته داشـــته و مادرش طلاق گرفته و از اخاله رفته بود. دختر هم از دســـت کدخدای پدر به خانه‌اش نیز فرار کرده بود و بعد از مدتی به دختر می‌رســـد، او را با صرات یافته و قتل می‌رساند و بعد جسد را جلوی در خانه قامیل رها می‌کند که یعنی عبرت به حرم داده و کارش را ساختم. محکم به پدر مدعی ارتباط معصومه با بوده است.

بعد از قتل معصومه، فاســـیرپور گفته بود: «قتل‌های ناموســـی گونه معصومه فراگیر معصومه ایرانی نیســـت! به اینجا ممالتی اســـت که حتی یک زن هم به این بود و بعد از ۱۲ سالگی توجیه ویژه قرار گیرد». با این حال باز هم خبری از لایحه تأمین امنیت زنان نبود و همان موقع که ابتکار از وصول‌نشـــدن لایحه در مجلس کلایه کرده بود، رئیس فراکســـیون زنان و خانواده مجلس از بررســـی طرحی با همین موضـــوع در مجلس خبر داده بود و ایـــن کمله مطرح بود که تاخیر مجلس در رســـیدگی به لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، بیشـــتر طرح دیگری در همین زمینه است. فاســـیور در این زمینه گفته بود: «قبل از اینکه این لایحه به مجلس وارد شـــود، طرح دیگری در حوزه امنیت زنان نیز در مجلس اعلام وصول شـــده بود. در نتیجه بحث مطالعاتی تأمین امنیت زنان به صورت قانونی قبل از این لایحه شروع شده و فراکسیون زنان نیز در تعامل با آن کارگروه مطالعاتی را اعلام می‌دهد».

القصه اینکه آذر سال گذشته رئیس فراکســـیون زنان و خانواده مجلس اعلام کرد که فرایند بررســـی لایحه حفظ کرامت و حمایت از زنان در برابر خشونت، در کمیســـیون اجتماعی مجلس به پایان رســـید و به‌زودی به صحـــن علنی مجلس می‌رود. اســـا این فرایند دوباره چندین ماه به طول انجامید! اما یکی، دو ماه پیش حســـن لطفی، سخنگوی کمیســـیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی، به «شرق» گفت که لایحه تأمین امنیت و طرح مجلس در همین زمینه در یکدیگر ادغام شده‌اند و همه جوانب مربوط به حفظ کرامت زنان را در این لایحه لحاظ کرده‌ایم و بررسی این طرح به‌خوبی در حال انجام است». در نهایت باز هم تصویب این لایحه به سال ۱۴۰۱ نرسید و فروردین امسال، بعد از گذشـــت بیش از یک ده خبر رسید که کلیات آن در دولو ۳۱ سال گذشته هم نبوده. گرچه مهم است! اما حواشی کم نداشته است.

مهم‌ترین بندهای لایحه

از همان اولی که لایحه تأمین امنیت زنان مطرح شـــد، مخالفان از آن لایحه را ساز ناکوکی دانســـته تا نغمه‌ای ناجور. انکار که بیراهنی باشد از غرب که به تن ما زار بزند! موافقان اما چنین اســـتدلالی را در مجلس شورای اسلامی به‌ندرت شنیدند. این جدال‌ها و حرف‌های ۱۲ ساله داشت و به روز بررسی این لایحه در صحن علنی مجلس هم رسید. این آب به قدری شور شـــد که حتی انســـیه خزعلی، معاون امور زنان و خانواده در دولت رئیســـی گفت «برخی موارد ذکرشده درباره لایحه بیشتری از آسیب‌دیدگی زنان به ارزهای امنیت آنان در برابر سوءرفتار مانند ویوکرد فمینیستی و ســـند ۲۰۳۰ در غیرمنصفانه است».

مســـئله «خوبس» یکی از موادِ مهم این لایحه اســـت. در ماده ۴۰ این لایحه آمده: «سوءاستفاده از حقوق ناشی از ولایت، قیمومت، وصایت و سرپرستی از طریق وادارکردن زن به ازدواج یا طلاق بدون رضایت او به هر دلیل تجاوز به حقوق خانوادگی محسوب می‌شود. حبس درجه شـــش، بین شش ماه تا دو سال و جزای نقدی تعیین‌شده برای این مجازات دو تا هشت میلیون تومان است».

اما در ماده تبصره‌ای هم دارد: «چنانچه ولی، قیم، وصی و سرپرست از طرفِ فرد دیگر یا هر شخصی بدون رابطه ولایت، قیمومت، وصایت یا سرپرستی متکب جرم مذکور در کمیســـیون اصلاح و تنمیه شود، به مجازات فوق محکوم می‌شود». فاطمه قاســـمپور در این زمینه به ایسنا گفته بود: «این موضوع وجیه بازدارنده دارد، برای اینکه از این طریق قتل موناـ «عاطفه بروایه» رهگذر اجتماعی، گفته بود که براساس تحقیقات صورت‌گرفته در دو سال گذشته، دست‌کم ۶۰ زن در خوزستان به دلایل «ناموسی» به قتل رسیده‌اند و تاکنون یک نفر هم مجازات نشده و حتی خانواده‌ها از قاتلان شکایتی نکرده‌اند.

معافیت پدر از قصاص را هم اصلاح کنید

بعد از قتل معصومه صلیحوی، فاســـیور، نماینده مجلس، در فکت‌وگو با رسانه‌ها گفته بود: «مسلما رویکرد و نحوه مواجهه قانون با این وقایع، می‌تواند در تکرار یا پیشگیری از آن مؤثر باشد». از همین منظر در بررســـی لایحه حفظ کرامت و حمایت از زنان در برابر خشـــونت در کمیســـیون اجتماعی اصلاح و تنمید مجازات ماده ۶۱۲ قانون مجازات نوعه خود قرار گرفت». براســـاس ماده ۶۱۲ قانون مجازات اســـلامی «حرکس مرتکب قتل عمد شود و شـــاکی نداشته یا شاکی داشته، ولی از قصاص گذشـــت کرده باشد یا به هر علت قصاص نشـــود؛ درصورتی‌که اقدام او موجب اخلال در نظم و صبات و امنیت جامعه یا ایجاد بیم تجری مرتکب یا دیگران شـــود، داداه مرتکب را به حبس از ســـه تا ۱۰ سال محکوم می‌کنـــد». این ماده تبصره‌ای هم دارد: «در این زمینه معاونت در قتل عمد موجب حبس از یک تا پنج سال خواهد بود». شیما قوشه، وکیل دادگستری و فعال حقوق زنان، چندی پیش درباره این ماده توضیحاتی به «شـــرق» داده بود: «اگر قرار است ماده ۶۱۲ در لایحه کرامت و حمایت از زنان در برابر خشـــونت مورد توجه قرار گیرد، باید ماده ۶۰۱ که مربوط به معافیت‌ها می‌باشد، مشمول حکم آن ماده شـــود. اما ماده ۶۱۲ درباره هرکسی اســـت که مرتکب قتل شـــود؛ اما یکی از عمده‌ترین مسائل در حوزه خشونت خانگی قتل‌هایی اســـت که به دست پدر انجام می‌شـــود؛ بنابراین اگر قرار بر اصلاح اســـت، علاوه بر ماده ۶۱۲، باید ماده ۳۰۱ هم اصلاح شـــود؛ چراکه یک حکم عام شـــامل این مســـئله نمی‌شـــود». ماده ۱۲۰ قانون مجازات اســـلامی که به بحث قصاص می‌پردازد، گفته شده است: «قصاص در صورتی ثابت می‌شود که مرتکب، پدر یا اجداد پدری فردی، او را به قتل برســـاند؛ بنابراین با توجه به این ماده درصورتی‌که پدر یا اجداد پدری فردی، او را به قتل برســـاند، برخلاف قاعده کلی محکوم به قصاص نخواهند شـــد و به اســـتناد ماده ۳۸۱ قانون مجازات اسلامی به پرداخت دیه و تعزیر محکوم می‌شوند. بااین‌همه درواقع تشدید مجازات یا قصاص پدر و جد پدری اماوقاعی نخواهد شد».

بعد از قتل رومینا اشـــرفی، لایحه «تشـــدید مجازات پدر مرتکب قتل فرزند» توســـط معاونت زنان دوازدهم مطرح شـــد. لایحه‌ای که بعد از بررسی مقدمات، تبره‌ساز کل قشـــه اشرف گلرخی‌زادگان، مشـــاور حقوقی و پارلمانی وقت معاونت امور زنان و خانواده رئیس‌جمهوری، درباره آن به ایسنا گفت: «در همه نشســـت‌ها قصاص پدر منتفی اعلام شد. ولی در افزایش مجازات حبس تعزیری پذیرش وجود داشت. در بینشهای که در نشســـت شورای فقهی حقوقی در شهر قم مطرح شد، مجازات ۵ تا ۱۰ سال در نظر گرفته شده بود، اما قوه قضاییه در آخرین بررسی‌های مجازات درجه دو و سه را پیشنهاد داده بود». در نهایت به گفته او حداکثر ۱۰ سال حبس قطعی خواهد بود.

پرداخت تفاضل دیه

یکی دیگـــر از بندهای مورد توجـــه در این لایحـــه، موضوع دیه و تفـــاوت میزان آن برای مردان و زنان اســـت. در این لایحه ذکر شـــده که با تأسیس صندوق حمایت از زنان خشـــونت‌دیده با در معرض خشـــونت، از آنها در مواردی حمایت خواهد شـــد؛ ازجمله «پرداخت تفاضل دیه درصورتی‌که در فقه زن کشـــته و قاتل مرد اســـت و اولیای دم زن مقتول جهت اتخاذ قصاص به تشـــخیص قاضی اجرای احکام، نیازمند پرداخت تفاضل دیه را ندارند». در ماده ۹ لایحه هم آمده است: «ماهیت‌التفاوت دیه زن‌ها نسبت برابری خشونتی که به قتل می‌رسند یا اســـیب جسمی به آنها وارد می‌شود، به اندازه دیه مردان از بیت‌المال پرداخت خواهد شد. این‌نامه نحوه پرداخت این مبلغ طرف سه ماه پس از لازم‌الاجراشدن این قانون توسط وزارت دادگستری تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رســـید». گرچه این موضوع هم چندان تازه نیست. قوشه، وکیل دادگستری، دراین‌باره به «شرق» می‌گوید: «هنوز هم به لحاظ حقوقی دیه زن نصف مقدار مرد اســـت. اما با توجه به رأی وحدت رویه‌ماالتفاوت که چند ســـالی اســـت صادر شد، دیه زن از دوش تمامی زنان خشـــونت‌دیده در خیابان می‌ماند. درواقع این زنان بودند که تا پیش از این پشت در خانه متعلق است پرداخت می‌شود. گرچه در ظاهر میان دیه زن و مرد برابری ایجاد شده است، قرار می‌گرفتند و کسی که خشـــونت را اعمال کرده بود، در خانه می‌ماند. این نقطه قوت لایحه اســـت. امیدوارم این تدبیر دیده‌شـــده پس از بررسی جزئیات لایحه در لایحه بماند، چراکه نقطه قوت است».

پاسخ به انتقادات (عکس سارا باقری، وکیل)

تنجیه گفته شد انتقادهای مخالفان لایحه حفظ حرمت تنجیه اسیه خزعلی، معاون رئیس‌جمهور در امور زنان را هم وارد به بسامگویی کرد: «برخی نمایندگان درخصوص دادن حق طلاق در صورت تکرار ضرب و شـــتم و اشـــتغال زنان بدون اذن و مسائل دیگر مطالبی را بیان کرده که صحیح نیســـت و احکام مربوط به جرائم در جایگاه خودش مورد بررســـی قرار خواهد گرفت. با وجود قف به کارفته در تدوین لایحه، ممکن است موارد ناقضی نیز وجود داشته باشد و باید آن را دولت و مجلس انقلابی در یک کمیسیون مشترک رفع اشکال کنند».

برای همین اســـت که محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی، دستوداده اســـت تا برخی از موادِ لایحه پیشگیری از آسیب‌دیدگی زنان و ارتقای امنیت آنان در برابر سوءرفتار جهت بررسی بیشتر به کمیسیون اجتماعی ارجاع داده شود.

در پاسخ به انتقادهای مطرح‌شده، سارا باقری، وکیل دادگســـتری و فعال حقوق زنان، به «شـــرق» می‌گوید: «مفهوم مخالف‌گرفتن از ماده ۳۰ اشـــتباه اســـت. ماده ۳۰ لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت می‌گوید: «هرکس بدون رضایت و برخلاف تمایل زنی، به وسیله ســـامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی یا به هر وســـیله دیگری پیام، تصویر یا اســـناد مستهجن یا مبتذل برای وی ارسال کند که نوعا موجب اخلال در روحیه زنان و مرد برای آنها و می‌شود، درصورتی‌که پیام و تصاویر ارسالی مستهجن باشد، به جزای نقدی درجه شش و درصورتی‌که مبتذل باشد، به جزای نقدی درجه هفت محکوم می‌شود».

باقری معتقد اســـت این ماده مفید اســـت و پیش از توضیح درباره آن تأکید می‌کند: «به هر حال داشتن یک قانون مختص به زنان یک گام رو به جلو اســـت. باید به این موضوع بکنه مبتنی داشته باشیم: چون ما همیشه از قوانین عمومی برای دفاع از حقوق زنان استفاده می‌کردیم. یا تصویب کامل این لایحه، یک قانون اختصاصی در این حوزه خواهیم داشت و یا وجود تمام کموکاستی‌ها و خلاءهایی که دارد، باید نگاه مثبتی به آن داشت». او درباره ماده ۳۰ نیز می‌گوید: «این ماده تنها ماده‌ای اســـت که به آزار روحی نسبت به زنان اشاره کرده اســـت. تاکنون در قوانین به این موضوع در مورد زنان پرداخته نشده بود. در این ماده نسبت به این موضوع جرم‌انگاری صورت گرفته و اســـاما مفهوم مخالف‌گرفتن از ماده ۳۰ کاملا اشتباه اســـت». این فعال حوزه زنان برخلاف مخالفان لایحه معتقد اســـت این ماده در حمایت از زنان است و می‌گوید: «زن‌های بسیاری را دیده‌ام که به دلیل ترس از آزیو، شرم، سکوت کنند. شرایط خانوادگی و مواردی از این قبیل پیام‌ها و تصاویر مستهجن و مبتذلی که گاهی از سوی برخی افراد برای آنها ارسال می‌شـــود، مجبور به سکوت بوده‌اند؛ درحالی‌که این پیام‌ها موجب ترس و آزار آنها بوده اســـت و هیچ‌گاه اجازه یا امکان صحبت درباره آنها را نداشته‌اند. بنابراین این ماده به نوعی دفاع از حقوق آنها خواهد بود و می‌تواند آن را در حمایت و دفاع از زنان در نظر گرفت».

این وکیل دادگســـتری به اســـتدلال مخالفان لایحه درباره ماده ۵۶ هم اشاره می‌کند: «موضوعی که در این ماده مطرح شده اســـت، مسئله جدیدی نیســـت. علاوه بر موضوع قانون بلید رویه قضایی آن هم در نظر گرفت. انتقادی که در محاکم و در موارد پرونده‌های قضایی می‌افتد، این اســـت که اگر مردی زنا را مورد ضرب و جرح قرار داد و شوهری قانونی هم گلوله همین زنا را بر اثر ضرب و جرح عمدی صادر کند، زن می‌تواند در دادسرا شکایت کند و دیه دریافت کند. این روندی اســـت که اکنون در حال اجراســـت». او ادامه می‌دهد: «فارغ از آن به واســـطه وجود رویکرد یکپارچه ضرب و جرح عمدی این خود یکی از دلایل عدم حرج زن برای طلاق است. البته این به هر رویکرد می‌تواند مقابله باشد. در مواردی ضرب و جرح زن توسط گرفته اما طلاق زن از سوی دادگاه خانواده صادر نشده است».

در سال‌هایی که حوزه زنان و حمایت‌های قانونی از آنها با خلاءهایی مواجه بود و تنها لایحه‌ای که می‌توانست از آنها آن هم تا حدودی در برابر خشونت محافظت نمی‌کرد که دیشـــب رئیس‌جمهور کشـــور و گفتاری‌ها شـــد. اتفاقی ناگـــوار و خوارنایذیر که نبودند، مانند قتل‌های منتسب به ناموس که گرچه در آمار رســـمی تعداد مشخصی ندارند اما مطالعات غیررســـمی از درصد قابل توجهی از آنها حکایت دارد. ضمن اینکـــه در بســـیاری از مواقع به دلیل ملاحظات خانوادگـــی و محیطی قتل‌های ناموسی یا چنین نامی در مجامع قضایی معرفی و ثبت نمی‌شوند.

قتل رومینا اشـــرفی، دختر ۱۵ ساله تالشی در خرداد ۹۹ به دست پدری یکی از دلخراش‌ترین وقایع سال‌های اخیر بود. دخترکی که با «بهمن» پسر مورد علاقه‌اش از خانـــه فرار کرد و بعد از اینکه پدرش او را پیدا کرد، بـــه بهانه عقد آنها او را به خانه کشـــاند و بعد زمانی که خواب بود، با داس کمر به قتلش بست. این واقعه به قدری زدن عمومی جامعه را جریحه‌دار کرد که همان موقع، حسن روحانی، رئیس‌جمهور وقت، دســـتور رسیدگی فوری به لایحه منع خشـــونت علیه زنان را داد. همان «صبات»، کارت و تأمین امنیت زنان در برابر خشـــونت» را صادر کرد. اما دستور روحانی هم راه به جایی نبرد. بعد از قتل رومینا و در فاصله کمی از آن چند قتل منتسب به ناموس دیگر رخ داد.

«فاطمه برحی»، توســـط شـــوهرش در کنار رودخانه بهمنشـــیر سر بریده شد. فاطمه ۱۸ ســـاله بود و همســـر پســـرعمو و البته جاری خواهرش. دو خواهر زن و پســـرعمو شده بودند. شوهرش از چند ســـال قبل‌تر و بعد نوبت به فاطمه رســـید. خواهرش باعرا زیر بار کتک رفته بود و حتی یک بار بچه‌اش را بـــه خاطر این کتک‌ها ســـقط کرد بود. فاطمه هم به ازدواجش راضی نبود. اما تقدیر را چه می‌شد چاره کرد! فاطمه و خواهرش عروس عمویی شده بودند که چند سال قبل، عمه آنها را به جرم خیانت ســـر بریده بود! کرچه عمو که به قول بســـتگان فاطمه و خبرگزاری رکنا از فرشـــتدگان حرفه‌ای مواد مخدر بود، بعد از چند ماه از زندان آزاد شده بود.

همان موقع اقوام فاطمه گفته بودند که زمان عقد، ۱۷.۱۶ سالش بوده و بعد از عقد، چند ماه مجبور شـــده خانه عمویش زندگی کند. خانه‌ای که برایش عذاب‌آور بوده و شـــوهری که شکنجه‌اش می‌کرده اســـت: شکنجه‌های جسمی و روحی. دو ســـاله ماه بعد از عقد، فاطمه عزمش را جزم می‌کند برای طلاق. اما گوش کســـی بدهـــکار نبوده و هیچ‌کس حرف‌هایش را جدی نگرفته اســـت. حتی گفته بود که خودش را می‌کشـــد. اما باز هم برای کســـی مهم نبود. برای همین چند ماه بعد از عقد دخترک فرار می‌کند. با دختری که به گفته اقوام فاطمه دوســـت برادرش بوده اســـت. می‌خواســـته به روبار برود یعنی از عراق. اما نمی‌شود و سر از مشهد درمی‌آورد. به خانه امنی در مشـــهد پناه می‌برد و بعد از چند ماه سر و کله خانواده پیدا می‌شود. پســـر و عموها قبـــل از هر چیز فاطمه را کـــرد و کفته بود کار دختر برگردد امانش نمی‌دهند. اما پدر همان‌جا کار را یکســـره می‌کند. شاید برای اینکه دخترک عذاب کمتری بکشد و دســـت عمو و پســـرعموها به او نرسد. همان‌جا به او سم می‌خوراند و فاطمه حالش بد می‌شود. همان‌بی‌طاقت می‌شود و به بیمارستان می‌روند. دختر چن ساامم به بر می‌گردند آبادان. آبادان اما فقلاه دخترک می‌شود.

۲۵ خرداد ۹۹ پسر جوان ۳۳ ساله‌ای به نام حبیب جاقو به دست، به کلانتری ۱۱ ولیعصر آبادان مســـرود و اعتراف می‌کند که زن جوانش را در کنار رودخانه به کمیســـیون تخصصی و فرعی لوایح مجلس شورای ملی بررسی نهایی این طرح‌ها بتوانند از انتظار شود.

شماری از قتل‌های منتسب به ناموس (عکس رومینا اشرفی)

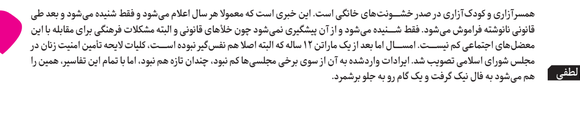

در ماه‌های بی‌توجهـــی مجلس و تغییر دولت، قتل‌های ناموســـی دیگری رخ داد. قتل «مونا (غزل) حیدری»، دختر ۱۷ ســـاله اهوازی در ۲۰ بهمن ۱۴۰۰ به دست شوهرش یک زنکار،دهندرته‌ترین وقایع سال ۱۴۰۰ بود. تصویر سجاد حیدری درحالی‌که سر بریده همســـرش مونا حیدری را در دست داشت، ضربه سنگینی به جامعه وارد کرد و دوباره حیای ما بدنشان را هدف قرار داد. به جمع قانون حمایتی کاملـــی درباره زنان وجود ندارد. یقین قتل مونا، «عاطفه بروایه» رهگذر اجتماعی، گفته بود که براساس تحقیقات صورت‌گرفته در دو سال گذشته، دست‌کم ۶۰ زن در خوزستان به دلایل «ناموسی» به قتل رسیده‌اند و تاکنون یک نفر هم مجازات نشده و حتی خانواده‌ها از قاتلان شکایتی نکرده‌اند.

همان اتفاقی که درباره قتل مونا حیدری هم رخ داد. اولیای دم مونا از قتل دختران اعلام گذشت کردند و سجاد حیدری از نظر جنبه عمومی جرم تنها به تحمل حبس‌های ۱۰ تـــا ۱۵ ســـاله محکوم می‌شـــود. دختری که قربانی کودک‌ســـربی هم بود و در ۱۲ ســـالگی با دریافت گواهی رشـــد از داداش و به اجبار به عقد پســـرعمویش درآمد و یک فرزند نیز حاصل این ازدواج بود. در بی قتل مونا حیدری دوباره زمزمه‌های مربوط به لایحه تأمین امنیت زنان بر ســـر زبان‌ها افتاد. بســـیاری از کنشـــگران اجتماعی و فعالان حقوق زنان یادآور شدند که به سرانجام نرسیدن این لایحه به چنین عمر شد. از ۱۴۰۱ زندگی دختر جوانی به نام معصومه صلیحوی، با بنی غرق در خون و پیچیده در پتویی قرمز در نور کم‌جان چراغ خیابانی در اهواز ته کشـــید. دختری که به گفتـــه همحلی‌هایش پدرش نداشـــته داشـــته و مادرش طلاق گرفته و از اخاله رفته بود. دختر هم از دســـت کدخای پدر به خانه‌اش نیز فرار کرده بود و بعد از مدتی به دختر می‌رســـد، او را با صرات یافته و قتل می‌رساند و بعد جسد را جلوی در خانه قامیل رها می‌کند که یعنی عبرت به حرم داده و کارش را ساختم. محکم به پدر مدعی ارتباط معصومه با بوده است.

بعد از قتل معصومه، فاســـیرپور گفته بود: «قتل‌های ناموســـی گونه معصومه فراگیر معصومه ایرانی نیســـت! به اینجا ممالتی اســـت که حتی یک زن هم به این بود و بعد از ۱۲ سالگی توجیه ویژه قرار گیرد». با این حال باز هم خبری از لایحه تأمین امنیت زنان نبود و همان موقع که ابتکار از وصول‌نشـــدن لایحه در مجلس کلایه کرده بود، رئیس فراکســـیون زنان و خانواده مجلس از بررســـی طرحی با همین موضـــوع در مجلس خبر داده بود و ایـــن کمله مطرح بود که تاخیر مجلس در رســـیدگی به لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت، بیشـــتر طرح دیگری در همین زمینه است. فاســـیور در این زمینه گفته بود: «قبل از اینکه این لایحه به مجلس وارد شـــود، طرح دیگری در حوزه امنیت زنان نیز در مجلس اعلام وصول شـــده بود. در نتیجه بحث مطالعاتی تأمین امنیت زنان به صورت قانونی قبل از این لایحه شروع شده و فراکسیون زنان نیز در تعامل با آن کارگروه مطالعاتی را اعلام می‌دهد».

القصه اینکه آذر سال گذشته رئیس فراکســـیون زنان و خانواده مجلس اعلام کرد که فرایند بررســـی لایحه حفظ کرامت و حمایت از زنان در برابر خشونت، در کمیســـیون اجتماعی مجلس به پایان رســـید و به‌زودی به صحـــن علنی مجلس می‌رود. اســـا این فرایند دوباره چندین ماه به طول انجامید! اما یکی، دو ماه پیش حســـن لطفی، سخنگوی کمیســـیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی، به «شرق» گفت که لایحه تأمین امنیت و طرح مجلس در همین زمینه در یکدیگر ادغام شده‌اند و همه جوانب مربوط به حفظ کرامت زنان را در این لایحه لحاظ کرده‌ایم و بررسی این طرح به‌خوبی در حال انجام است». در نهایت باز هم تصویب این لایحه به سال ۱۴۰۱ نرسید و فروردین امسال، بعد از گذشـــت بیش از یک ده خبر رسید که کلیات آن در دولو ۳۱ سال گذشته هم نبوده. گرچه مهم است! اما حواشی کم نداشته است.

مهم‌ترین بندهای لایحه

از همان اولی که لایحه تأمین امنیت زنان مطرح شـــد، مخالفان از آن لایحه را ساز ناکوکی دانســـته تا نغمه‌ای ناجور. انکار که بیراهنی باشد از غرب که به تن ما زار بزند! موافقان اما چنین اســـتدلالی را در مجلس شورای اسلامی به‌ندرت شنیدند. این جدال‌ها و حرف‌های ۱۲ ساله داشت و به روز بررسی این لایحه در صحن علنی مجلس هم رسید. این آب به قدری شور شـــد که حتی انســـیه خزعلی، معاون امور زنان و خانواده در دولت رئیســـی گفت «برخی موارد ذکرشده درباره لایحه بیشتری از آسیب‌دیدگی زنان به ارزهای امنیت آنان در برابر سوءرفتار مانند ویوکرد فمینیستی و ســـند ۲۰۳۰ در غیرمنصفانه است».

مســـئله «خوبس» یکی از موادِ مهم این لایحه اســـت. در ماده ۴۰ این لایحه آمده: «سوءاستفاده از حقوق ناشی از ولایت، قیمومت، وصایت و سرپرستی از طریق وادارکردن زن به ازدواج یا طلاق بدون رضایت او به هر دلیل تجاوز به حقوق خانوادگی محسوب می‌شود. حبس درجه شـــش، بین شش ماه تا دو سال و جزای نقدی تعیین‌شده برای این مجازات دو تا هشت میلیون تومان است».

اما در ماده تبصره‌ای هم دارد: «چنانچه ولی، قیم، وصی و سرپرست از طرفِ فرد دیگر یا هر شخصی بدون رابطه ولایت، قیمومت، وصایت یا سرپرستی متکب جرم مذکور در کمیســـیون اصلاح و تنمید مجازات ماده ۶۱۲ قانون مجازات نوعه خود قرار گرفت». براســـاس ماده ۶۱۲ قانون مجازات اســـلامی «حرکس مرتکب قتل عمد شود و شـــاکی نداشته یا شاکی داشته، ولی از قصاص گذشـــت کرده باشد یا به هر علت قصاص نشـــود؛ درصورتی‌که اقدام او موجب اخلال در نظم و صبات و امنیت جامعه یا ایجاد بیم تجری مرتکب یا دیگران شـــود، داداه مرتکب را به حبس از ســـه تا ۱۰ سال محکوم می‌کنـــد». این ماده تبصره‌ای هم دارد: «در این زمینه معاونت در قتل عمد موجب حبس از یک تا پنج سال خواهد بود». شیما قوشه، وکیل دادگستری و فعال حقوق زنان، چندی پیش درباره این ماده توضیحاتی به «شـــرق» داده بود: «اگر قرار است ماده ۶۱۲ در لایحه کرامت و حمایت از زنان در برابر خشـــونت مورد توجه قرار گیرد، باید ماده ۶۰۱ که مربوط به معافیت‌ها می‌باشد، مشمول حکم آن ماده شـــود. اما ماده ۶۱۲ درباره هرکسی اســـت که مرتکب قتل شـــود؛ اما یکی از عمده‌ترین مسائل در حوزه خشونت خانگی قتل‌هایی اســـت که به دست پدر انجام می‌شـــود؛ بنابراین اگر قرار بر اصلاح اســـت، علاوه بر ماده ۶۱۲، باید ماده ۳۰۱ هم اصلاح شـــود؛ چراکه یک حکم عام شـــامل این مســـئله نمی‌شـــود». ماده ۱۲۰ قانون مجازات اســـلامی که به بحث قصاص می‌پردازد، گفته شده است: «قصاص در صورتی ثابت می‌شود که مرتکب، پدر یا اجداد پدری مجنی‌علیه نباشـــد»؛ بنابراین با توجه به این ماده درصورتی‌که پدر یا اجداد پدری فردی، او را به قتل برســـانند، برخلاف قاعده کلی محکوم به قصاص نخواهند شـــد و به اســـتناد ماده ۳۸۱ قانون مجازات اسلامی به پرداخت دیه و تعزیر محکوم می‌شوند. بااین‌همه درواقع تشدید مجازات یا قصاص پدر و جد پدری اماوقاعی نخواهد شد».

در تبصره این ماده هم گفته شده است: «مصادیق موارد ضروری، از سوی وزارت دادگســـتری و با مشـــارکت وزارت‌خانه‌های زنان و خانواده وزارت‌ســـتجهوری و وزارت امور خارجه طرف مه ماه از زمان لازم‌الاجراشـــدن قانون، تدوین می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رســـد».

فاســـیور می‌گوید که این ماده موضوع خروج زنان از کشـــور را تســـهیل کرده است: «سابق بر این از طریق دادستانی این امکان برای زنان وجود داشت و در این قانون تسهیل شده است و دادگاه‌های خانواده جایگزین دادستانی برای این امر شده است». البته برخی از فعالان حوزه زنان معتقدند که این ماده تغییر چندانی نکرده و اصلاحات آن هم زیاد نیست.

ماده ۱۸ قانون گذرنامه می‌گوید: «زنان شـــوهردار حتی کمتر از ۱۸ ســـال تمام برای مردان و زنان اســـت. در این لایحه ذکر شـــده که با تأسیس صندوق حمایت از زنان خشـــونت‌دیده با در معرض خشـــونت، از آنها در مواردی حمایت خواهد شـــد؛ ازجمله «پرداخت تفاضل دیه درصورتی‌که در فقه زن کشـــته و قاتل مرد اســـت و اولیای دم زن مقتول جهت اتخاذ قصاص به تشـــخیص قاضی اجرای احکام، نیازمند پرداخت تفاضل دیه را ندارند». در ماده ۹ لایحه هم آمده است: «ماهیت‌التفاوت دیه زن‌ها نسبت برابری خشونتی که به قتل می‌رسند یا اســـیب جسمی به آنها وارد می‌شود، به اندازه دیه مردان از بیت‌المال پرداخت خواهد شد. این‌نامه نحوه پرداخت این مبلغ طرف سه ماه پس از لازم‌الاجراشدن این قانون توسط وزارت دادگســـتری تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رســـید». گرچه این موضوع هم چندان تازه نیست. قوشه، وکیل دادگستری، دراین‌باره به «شرق» می‌گوید: «هنوز هم به لحاظ حقوقی دیه زن نصف مقدار مرد اســـت. اما با توجه به رأی وحدت رویه‌ماالتفاوت که چند ســـالی اســـت صادر شد، دیه زن از دوش تمامی زنان خشـــونت‌دیده در خیابان می‌ماند. درواقع این زنان بودند که تا پیش از این پشت در خانه متعلق است پرداخت می‌شود. گرچه در ظاهر میان دیه زن و مرد برابری ایجاد شده است، قرار می‌گرفتند و کسی که خشـــونت را اعمال کرده بود، در خانه می‌ماند. این نقطه قوت لایحه اســـت. امیدوارم این تدبیر دیده‌شـــده پس از بررسی جزئیات لایحه در لایحه بماند، چراکه نقطه قوت است».

پاسخ به انتقادات (عکس سارا